

Nr. 5(81)

BAZŪNE

Latvijas Neredzīgo bibliotēkas avīzīte
par notikumiem bibliotēkas dzīvē

2018. gada 7. maijs

BIBLIOTĒKAS KOMANDĀ TRIJU ZVAIGŽŅU ORDEŅA VIRSNIEKS

Gunta Bite

Avīzītes «Bazūne» redaktore

Pamatojoties uz Valsts atbalvojuma likumu, Latvijas Neredzīgo bibliotēka 2017. gada nogalē par nesavtīgo, paš-aizliedzīgo un nenogurstošo ieguldījumu neredzīgo (Braila) raksta grāmatu reprodukcijā, to izdošanā un jauno speciālistu sagatavošanā, kas ir pamats Latvijas valsts iedzīvotāju ar redzes traucējumiem izglītībai, kultūrai un valstiskajai piederībai, Latvijas valsts godalgai izvirzīja **Braila raksta grāmatu galveno redaktoru IVARU OZOLIŅU.**

Šogad, kad Latvija svin savu 100-to gadadienu, mēs saņēmām iepriecinošu ziņu: Ordeņu kapituls pieņēmis lēmumu par nopelniem Latvijas valsts labā piešķirt Ivaram Ozoliņam augstāko Latvijas valsts atbalvojumu — Triju Zvaigžņu ordeni, IV šķiras, un iecelt viņu par Triju Zvaigžņu ordeņa virsnieku.

Mūsu bibliotēkai ir liels prieks, ka Ivaram mūža darbs pie neredzīgo raksta grāmatām ir novērtēts valstiskā mērogā. Savukārt man kā Ivaram audzēknei bija dubults prieks būt kopā ar viņu darba gaitās veselus 22 gadus pēc kārtas un būt līdzās

brīdī, kad Latvijas prezidents Raimonds Vējonis pasniedz viņam godam nopelnīto atbalvojumu.

Ar Ivaru pirmo reizi iepazinās 1996. gadā, kad viņš mani ievada Braila raksta un redzes invalīdu pasaulē. Viņš bija mans darba vadītājs un iedvesmotājs. Ivars bija un vienmēr būs mans mentors. Bez viņa manas prasmes Braila pierakstā un šo grāmatu poligrāfijā nebūtu tik padziļinātas un izkoptas. Viņš ieaudzināja mani cieņu pret latviešu literārajiem tekstiem un Braila grāmatu reprodukcijas procesiem. Viņš iemācīja būt nepieņemīgai un pastāvēt uz Braila tekstu pareizību un kvalitāti.

Ivaram ir izteikta analītiskā domāšana un neizmērojama inteliģence, kuru viņš demonstrē komunikācijā ar cilvēkiem. Viņš nekad neatsaka konsultācijas vai savu padomu tekstu pielāgošanā un ļoti cer, ka pienāks tā diena, kad atradīs pienācīgu savu zināšanu mantotāju.

Arī mēs ceram uz Ivaram darba turpinātāju ar tādu pašu atdevi un stingrību, kādu viņš veltījis Braila raksta grāmatām. Tā kā Latvijā nav nevienas izglītības iestādes, kurā apmācītu Braila raksta grāmatu poligrāfus un redaktorus, tad viss balstās uz praktisko pieredzi, ko Ivars šobrīd nodod diviem jaunajiem redaktoriem. Atliek vien cerēt, ka šis darbs abiem jauniešiem

iekritis sirdī tikpat dziļi kā Ivaram un arī man.

Latvijas Neredzīgo bibliotēkas kolektīvs novēl Ivaram labu veselību un spēkus turpināt būt labam mentoram.

Ik pa laikam «Bazūnes» lasītāji var iepazīties ar ieskatu jaunākajās Braila rakstā reproducētajās grāmatās, ko veidojis Ivars. Arī šajā numurā varat lasīt viņa pārdomas, kas radušās pēc darba pie grāmatas «Latvieši».

Savukārt bibliotēkā plānotās maija aktivitātes būs saistītas gan ar valsts svētkiem, gan laika vērojumiem, gan arī ar Phjončanas paralimpiskajām spēlēm. Tāpēc aicinām būt vēriem un sekot līdz informācijai par šo aktivitāšu precīziem datumiem. Maija beigās, 23. maijā, plkst. 14.00 bibliotēkas lasītavā notiks lekcija «Ājurvēdas izpratne par vietējo sezonālo ēdienkarti». To vadīs fitoterapeite un ājurvēdas pārtikas tehnoloģe Natālija Provornaja.

BIBLIOTĒKAS ZIŅAS

KĀ VĒRTĒT LATVIEŠU UN VĀCU MUIŽNIEKU SAVSTARPĒJĀS ATTIECĪBAS?

Ivars Ozoliņš
Braila raksta grāmatu galvenais redaktors

Neviennozīmīgi. Par to bagātīgu informāciju sniedz Braila rakstā reproducētā Garlība Merķeļa grāmata «Latvieši, sevišķi Vidzemē, filozofiskā gadsimteņa beigās» (4 sējumos). Priekšstats par šīm attiecībām mums galvenokārt saistās ar 1905. gada revolūcijas notikumiem Latvijā. Par Merķeļa pamatīgi pētīto un aprakstīto laikposmu pirms tam 700 gadu garumā vairums no mums zina tikai tik daudz, ka vācu muižnieki latviešus bija paverdzinājuši, padarījuši par dzimtļaudīm, nomākuši viņu cilvēka cieņu pazemojošā stāvoklī. Tomēr gan Merķeļa sniegtā informācija, gan notikumi 1905. gada revolūcijā liecina, ka latviešu un vāciešu savstarpējās attiecības bijušas pārsteidzoši neviennozīmīgas. Nenoliedzot reāli eksistējušo zemnieku naidu pret muižniekiem, 1905. gada revolūcijā daudzi latviešu zemnieki paglāba no drošas nāves savus

kungus un viņu ģimenes, brīdināja par briesmām, palīdzēja bēgt no satrakotā pūļa, paslēpa viņu mantu un pēc rezolūcijas atdeva to atpakaļ. Arī Merķelis apraksta šādu gadījumu zemnieku nemieru laikā 18. gadsimtā.

Tūlīt pēc vācu invāzijas sākuma latvieši netika padarīti par dzimtļaudīm. Vēl apmēram 200 gadus viņi bija brīvi cilvēki un savu lauku un māju īpašnieki. Viņiem bija tiesības nēsāt ieročus, kas bija galvenā brīva cilvēka pazīme, un kopā ar vāciešiem piedalījās karos un dalīja kara laupījumu. Par šo laiku stāsta mūsu vecākās tautasdziesmas, kurās latvietis tēlots ne vien kā savas zemes arājs, bet arī karā jājējs.

Primāri latviešu-vācu attiecības izrietēja no katra atsevišķa muižnieka attieksmes pret latviešiem. Cilvēku rakstura īpašību vērtējumā Merķelim lielu vietu ieņem pārdomas, kur meklējamas saknes tādām īpašībām kā augstprātība, cietsirdība, nežēlība, ļaunums un sadisms. Visas šīs īpašības, manuprāt, visspilgtāk izpaužas šādā Merķeļa aprakstītā notikumā: «Kāda muižnieka ģimene 18. gs. 90. gados pastrādāja

šaušalīgu šausmu darbu. 13 gadus veca dzimtļaužu meitene bija izdarījusi dažusniecīgus pārkāpumus un arī slikti vērpusi. Par to viņai aptina pirkstus ar līnēm un tos aizdedzināja. Saprotams, ka ar jēliem pirkstiem nabadzīte nevarēja vērt labāk. Tāpēc viņu ik dienas pēra līdz asinīm ar sālsūdeni samērcētām rīkstēm, lai tās sāpīgāk iegrieztos miesā. Viņu ieslodzīja aukstā pagrabā, vairākas dienas no vietas viņai bija jācieš bads, viņu pat uzlika uz linu sukām, piesēja aiz rokām pie sienas, iedeva vienā rokā sviestu, otrā maizi un lika noskatīties, kā citi kalpotāji ēda. Muižnieka meita, 12 gadus veca, nokaitēja ugunī sarkanās knaibles un adatas un ar tām knieba un dūra asiņojošo upuri. Beidzot bērns izbēga un dažus simt soļus no mājas nomira.» To Merķelis atstāsta pēc tiesu aktīm. Šādus briesmu darbus, pateicoties tā saucamajai mājas pārmācībai, t. i., apejot tiesu, muižnieki darīja, cik bieži vien gribēja.

Pēc Merķeļa novērojumiem, ne izglītība, ne labklājība, ne piederība kristietībai negarantē cilvēka emocionālo sfēru pret ļaundarīgu tieksmju piesārņojuma.

Par paklausīgiem latviešiem muižnieki uzskatīja tādus, kas nekad neiedomājas, ka viņu kungu tiesībām varētu būt robežas; kas katru prasību izpilda bez kurnēšanas, pat nerādot skābu ģīmi, un par katru pārēstību visdziļākā padevībā skūpst kunga

zābaku. Par verdzību Merķelis ir atradis franču presē šādu vērtējumu: «Vergi ir aprobežoti, tāpēc ka verdzība salauž visus dvēseles spēkus. Viņi ir ļauni, melīgi, jo viņiem nav pienākuma būt patiesīgiem pret saviem varmākām. Jūs neesat vairījušies ne no viena līdzekļa, lai pazemotu šos nelaimīgos, un pēc tam jūs viņiem vēl pārmetat zemiskumu.»

Kā katrai lietai, arī vācu virskundzībai Latvijā ir divas puses. Nenoliedzami tikai vācu militārā spēka klātbūtne pasargāja mūs no Krievijas un Lietuvas-Polijas pārēkpa uzmākšanās, latviešu asimilācijas un pazušanas no vēstures skatuves. Latviešiem nebija priekšnoteikumu lielas, spēcīgas valsts dibināšanai, jo jau ilgi pirms 13. gs. latvieši dzīvoja ļoti izkaisīti, viensētās, nebija blīvi apdzīvotas teritorijas. Vācieši saturēja tautu kopā, neļāva tai aizklīst svešumā.

Vācu invāzija Latvijā nāca īstajā laikā, kad latviešu nelielie valstiskie veidojumi vēl spēja pretoties nemitīgajiem krievu un lietuviešu uzbrukumiem. Tomēr šāda atziņa nevarēja palikt kā mūžīga pateicība vāciešiem. Pirmajā Pasaules karā sabrūkot Vācijas, Krievijas un Austroungārijas impērijām, latviešiem, tāpat kā vairākām citām Eiropas tautām, bija pienācis laiks dibināt pašiem savu nacionālu valsti.

(turpinājums nākamajā numurā)

KAS IR LATVIEŠI? (nobeigums)

Vineta Bite

*Braila raksta nodaļas
korektore*

Matīsa un Reiņa Kaudzišu sarakstītie «Mērnīeku laiki» (1879) ir pirmais romāns

latviešu literatūrā. Brāļi Kaudziši bija Piebalgas skolotāji, rakstnieki un žurnālisti (publicisti), kuri aktīvi piedalījās sabiedriskajā dzīvē un sekoja līdzī agrārai reformai 19. gs., kas sākas ar mērnīeku laikiem, jo bija nepieciešams pārņērt zemes robežas. Sākoties jauniem laikiem,

ienāk jaunas vērtības, kas vairs nebija apvienojamas ar tradicionālo pasaules skatījumu.

Romānā spilgti attēloti personāži, kuri pieder to laiku vecajiem laikiem, tad tie kuri — jauniejiem, un ir arī tādi kuri — pa vidu. Slātavā un Čangalienā ienāk mērnieku laiki un izjauc visu ierastās lauku dzīves idilli. Mērnieki kļūst par cēloni nesaskaņām, konfliktiem, mantkārībai, egoismam. Lai arī romāns attēlo salauztus likteņus — divu dzimtu (Oļiņu un Gaitiņu) traģēdiju, tajā netrūkst komisku situāciju, pārspīlētas reliģiozitātes, naivas blēdības, runasvīru afēras un kukuļošana, latviskās tradīcijas, pārspīlēts patriotisms, savas identitātes slēpšana un lielmanība, lēkājot pakal ārzemju paražām. Romāns ir to laiku valodā ar latviešu valodai piejaucētu kropļotu vācu valodu, dižājoties pakal vāciem. Latvietis laikmetu griežos — spītīgs, mulķīgs, naivs, askētisks, iedomīgs, grūtsirdīgs, jaunatminīgs, skops, krāpnieks, mantkārīgs, žēlsirdīgs, devīgs, vienaldzīgs utt. — pārējo, izlasot romānu, atklājiet paši. Daudzi romāna personāži mūsdienās ir folklorizējušies, un daudzi, ja paveras, tepat vien «kā sacīt jāsaka» blakus staigā. Par šo romānu plašāk rakstīs Herma Cīrule.

Es ļoti vēlētos zināt, vai, izlasot šīs grāmatas, jūs radīsiet atbildi uz jautājumu «Kas ir latvieši?». Cik jūsos ir no latvieša, kuram darīts pāri, cik no drosmīgā karotāja, cik latvieša ar dzīvi (parasto). Gribētos, lai mēs visi, uz simtgades sliekšņa stāvot, novērtētu to, kas mums ir, citu un pašu sarū-

pēts. Lai mēs spētu pacelties virs ikdienišķā un būtu sirdī pateicīgi zemei, kurā dzimuši, kas mums atvēlēja uz šo laiku, kamēr esam šeit. Mīlēsīm mūsu Latviju, lai cik nepilnīgi latvieši esam! Vairosim mīlestību!

Knuts Skujinieks, kurš ir bijis izsūtīts uz Mordoviju teica: «Nav vajadzīgs vairot naidu sabiedrībā, tas mums jau tā pietiek.» Tas cietēja sindroms mums velkas no Merķeļa laikiem. Mums ir arī mantojumā eksprezidentes Vairas Viķes-Freibergas dziesmu svētkos izskanējušie vārdi, kas aicina mūs kopā, uzrunā un savilņo garu: «Mēs esam stipri, mēs esam skaisti, mēs esam raženi, mēs esam vareni, mēs esam diženi. Mēs esam sanākuši no malu malām, Rīgas ielām un sētām, no priekšpilsētām, no visiem Latvijas novadiem. Mēs esam vienoti, mēs esam Latvijas tauta!»

Dievs mūsu tautai ir dāvājis tik skaistu zemi — Tēvzemi. «Dievs, svētī Latviju» — tā mēs dziedam kopīgos brīžos himnā, lepojoties ar savu mantojumu un latvisko kodu.

Jautājums paliek atvērts: «Kas ir latvieši?»

Būtu jauki, ja jūs padalītos ar savām domām pēc grāmatu izlasīšanas un mēģinātu saskatīt latvisko tēlu! Savus rakstus iesūtiet «Bazūnes» redakcijai. Grāmatas tiks izdotas tādā pašā secībā, kā šeit aprakstītas un «Mērnieku laiki», kas piedzīvos savu 3. izdevumu Braila rakstā, būs pieejami tikai gada otrajā pusē, bet tas lai nemazina jūsu vēlmi rast atbildes!

Patīkamu lasīšanu!

Bazūne

**Latvijas Neredzīgo
bibliotēkas
bezmaksas avīze**

Izdota Braila raksta nodaļā. Iznāk reizi mēnesī.

Redaktore Gunta Bite.

E-pasts: gunta.bite@neredzigobiblioteka.lv

Mājaslapa: www.neredzigobiblioteka.lv sadaļā Jaunieguvumi

Tālrunis: 67522131

Publicētie materiāli ne vienmēr atspoguļo redakcijas viedokli.

Par publikācijām atbildīgi paši autori.